

Hedelmien ja vihannesten alkuperämerkinnät

Hanketiivistelmä

Marraskuu 2014
Sosiaali- ja terveysvirasto
Terveysvalvonta

Terveystarkastajat Malin Backman, Fredrik Ollus, Mia Hautala, Annika Porthin

1. Johdanto

Terveysvalvonta tarkastaa Pietarsaaren seudun elintarvikemyymälät säännöllisesti. Tavallisessa tarkastuksessa ei yleensä keskitytä hedelmien ja vihannesten alkuperämerkintöihin. Tässä hankkeessa terveysvalvonta on laatinut kartoituksen hedelmien ja vihannesten merkinnöistä seudun myymälöissä. Hanke sai alkunsa yksityishenkilöiltä tulleista valituksista, jotka koskivat hedelmien ja vihannesten alkuperämaan puutteellista ja virheellistä merkitsemistä. Valituksia tehneet henkilöt olivat huomauttaneet ongelmasta elintarvikemyymälöiden työntekijöille, mutta asia ei korjaantunut. Terveysvalvonta sai Eviran Niina Matilaiselta ohjausta hankkeen toteutukseen. Myös Ely-keskuksessa työskentelevään Ulla Smeds-Raveniin on otettu yhteys hankkeen tiimoilta.

2. Alkuperämerkintöjä koskevat vaatimukset

Elintarvikelain (23/2006) 9 §:n mukaan elintarvikkeesta ei saa antaa harhaanjohtavia tietoja. Hedelmien ja vihannesten myynnissä kuluttajille ei siis saa antaa harhaanjohtavaa tietoa tuotteiden alkuperästä. Hedelmien ja vihannesten irtomyynnissä alkuperämaa on ilmoitettava kyltissä (merkittävä selvästi esim. ”Suomi” tai ”suomalainen”). Esimerkiksi maan lippu, erilaiset symbolit tai merkintä ”ulkomainen” eivät riitä.

3. Tarkastukset

Terveysvalvonta päätti valvontahankkeesta toukokuussa 2014, ja se toteutettiin kesän ja syksyn 2014 aikana. Hanke aloitettiin ottamalla yhteys Eviraan ja Ely-keskukseen, keräämällä tietoa ja perehtymällä aiheeseen.

Ennen tarkastusten suorittamista laadittiin hankesuunnitelma. Hankesuunnitelmassa kuvattiin hankkeen toteutustapaa ja mainittiin tarkastettavat elintarvikemyymälät. Tarkastusten apuvälineeksi laadittiin tarkistuslista. Tarkastukset tehtiin ilmoittamatta.

Tarkastusten aikana tarkastettiin viiden irtomyynnissä myydyn hedelmän ja vihanneksen alkuperämaata koskevat merkinnät. Tarkastuskohteiksi valittiin appelsiinit, omenat, melonit, tomaatit (ulkomaiset) ja viinirypäleet. Hedelmä- ja vihannesosaston vastuuhenkilöt osallistuivat tar-

kastuksiin, jos he olivat paikalla tarkastusajankohtana. Muussa tapauksessa tarkastukseen osallistui joku muu elintarvikemyymälän työntekijä. Tarkastus suoritettiin vertaamalla kuormakirjassa mainittua alkuperämaata hintakyltin merkintään. Koska tuotteet olivat esillä toimituslaatoissaan, voitiin myös laatikossa mainittua alkuperämaata verrata kyltissä ilmoitettuun maahan. Pietarsaareissa tarkastettiin eri ketjujen suurehkoja marketteja. Muissa kunnissa (Pedersören kunta, Uusikaarlepyy ja Luoto) tarkastettiin pienempiä myymälöitä, jotka eivät välttämättä kuulu mihinkään ketjuun. Siten voitiin erottaa myös mahdolliset erot ketjuihin kuuluvien ja pienempien myymälöiden välillä. Jokaisesta tarkastuksesta laadittiin raportti, joka lähetettiin elintarvikemyymälään.

4. Tulokset

Yhteensä tarkastettiin 11 elintarvikemyymälää, joista viisi oli suurehkoja marketteja ja kuusi pienempiä myymälöitä. Omenat kuuluivat kaikkien tarkastettujen myymälöiden valikoimiin. Appelsiineja, meloneja ja viinirypäleitä irtomyynissä myyvillä myymälöillä oli valikoimissaan vain muutamia lajikkeita. Vain yksi myymälä myi viinirypäleitä irtomyynissä ja vain kahden myymälän valikoimissa oli ulkomaisia tomaatteja. Taulukossa 1 on kooste kaikista tarkastetuista tuotteista. Tarkastettuja tuotteita oli yhteensä 84, joista 29:ssä oli virheellinen tai puutteellinen merkintä. Niin ollen n. 35 %:ssa kaikista tarkastetuista tuotteista oli virheellinen tai puutteellinen merkintä. Appelsiineista 20 %:ssa oli virheellinen merkintä, omenoista n. 33 %:ssa, meloneista n. 43 %:ssa ja tomaateista 50 %:ssa. Kaikista tarkastetuista tuoteryhmistä vain viinirypäleissä oli asianmukainen merkintä. On kuitenkin huomattava, että vain yksi myymälä myi viinirypäleitä (1 lajike). Kaikista tarkastetuista myymälöistä (11 kpl) vain kolmessa myymälässä (27 %:ssa) kaikki alkuperämaata koskevat merkinnät olivat täysin virheettömiä.

Tuote	Tuotteita myynissä (kpl)	Virheellinen merkintä (kpl)	Virheellinen merkintä (%)
Tomaatit	2	1	50
Melonit	23	10	43
Omenat	48	16	33
Appelsiinit	10	2	20
Viinirypäleet	1	0	0

Taulukko 1 Kaikkien tarkastettujen elintarvikemyymälöiden myynissä olleet tuotteet

Hedelmien ja vihannesten alkuperästä annettuja harhaanjohtavia tietoja olivat mm. se, että tieto alkuperämaasta puuttui kokonaan, että kyltissä mainittu alkuperämaa ei täsmännyt kuormakir-

jan/myyntilaatikon tietoihin ja että alkuperämaa ei ilmennyt kuormakirjasta. Virheellisten merkintöjen syyksi mainittiin usein henkilöstön ajanpuute.

Lisäksi joidenkin myymälöiden tarkastuksissa todettiin, että eri hedelmä- ja vihanneslajeja myytiin toisinaan samassa laatikossa, mikä ei ole sallittua. Eräissä tapauksissa eri tuotteilla oli sama kyltti, vaikka alkuperämaa oli eri. Joissakin tapauksissa kuormakirjoissa oli virheelliset tiedot alkuperämaasta tai tietoja ei ollut lainkaan. Esimerkkinä tästä on se, että kuormakirjaan on kirjoitettu alkuperämaan sijasta vain ”ulkomainen” tai että on käytetty virheellisiä maatumuksia, mikä vaikeuttaa merkintää.

Kaikkia tarkastettuja elintarvikemyymälöitä, joilla oli virheellisiä merkintöjä, kehoitettiin kirjallisesti tarkistamaan merkintäkäytäntönsä ja korjaamaan virheelliset kyltit välittömästi tai määräajassa.

5. Loppupäätelmä

Tämä oli ensimmäinen kerta, jolloin terveystarkastus suoritti tarkastuksia, joiden painopistealueena olivat hedelmien ja vihannesten alkuperämerkinnät elintarvikemyymälöissä. Tämän kartoituksen perusteella voidaan todeta, että useissa Pietarsaaren seudun elintarvikemyymälöissä oli puutteita hedelmien ja vihannesten alkuperämerkinnöissä. Asianmukaista merkitsemistapaa ei tunnuttu pidettävän tärkeänä. Puutteita esiintyi sekä pienemmissä myymälöissä että suurehkoissa marketeissa, erityyppisten myymälöiden välillä ei todettu suuria eroavuuksia.

Hanketarkastuksissa todettuja puutteita tullaan seuraamaan elintarvikemyymälöiden tavallisten tarkastusten yhteydessä.